

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

AFETLERİN SİYASAL SÖYLEMİ: TÜRKİYE’DE İKTİDAR VE MUHALEFETİN KARŞILIKLI ÇERÇEVELEME VE ALGILAMALARI, 1999-2023

THE POLITICAL DISCOURSE OF DISASTERS: THE RECIPROCAL FRAMING AND PERCEPTIONS OF GOVERNMENT AND OPPOSITION IN TÜRKİYE, 1999-2023

Melih Nadi TUTAN^{*}

Öz

Afetler, her ne kadar ilk bakışta fen ve doğa bilimlerinin inceleme alanına dahilmiş gibi görünse de hem toplumsal kurumları etkileyen hem de bu kurumlardan etkilenen sosyal olaylardır. Buna karşın, Türkiye’de hayatın büyük bir alanını kaplayan bir kurum olarak siyasetin afetlerle ilişkileri Türkçe literatürde görece az incelenmiş bir konudur. Bu çalışmada, afet-siyaset ilişkilerinin Türk siyasetinde nasıl bir görünüm aldığı keşfedici biçimde incelenerek Türkçe literatüre bir katkı verilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla Türkiye’de 1999 depremlerinden itibaren meydana gelen en ölümcül on afette siyasal aktörlerin bu afetlere nasıl tepkiler verdiği ve birbirlerine ilişkin nasıl nitelermelerde buldukları yorumsayıcı içerik analiziyle incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de yaşanan afetlerin iktidar-muhalefet ilişkilerinde yer alan çoğu zaman da açık algılamaları daha şiddetli biçimde ortaya çıkardığı, iktidarın muhalefeti “sorumсуuz ve makyavelist”, muhalefetin ise iktidarı “beceriksiz ama baskıcı” temalarıyla algıladıkları görülmüştür. Bu bağlamda, Türk siyasetinde yer alan grupların ilişkilerinin afetler karşısında nasıl bir kırılmalık meydana getirebileceği tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk Siyasal Hayatı, Afetler, İktidar-Muhalefet İlişkileri, Çerçeveleme, İçerik Analizi
JEL sınıflandırması: Q54, D72

* Arş. Gör. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-Mail: melihnaditutan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2801-3650

How to cite this article/Atf için: Tutan MN. (2024). Afetlerin siyasal söylemi: türkiye’de iktidar ve muhalefetin karşılıklı çerçeveleme ve algılamaları, 1999-2023. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 46(3), 643-667. DOI: 10.14780/muiibd.1520864

Makale Gönderim Tarihi: 23.07.2024

Yayına Kabul Tarihi: 23.10.2024

Benzerlik Oranı: %9.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

While disasters may appear to fall primarily within the realm of natural sciences, they are events that demonstrably impact and are impacted by social institutions. However, the relationship between politics, a ubiquitous institution in daily Turkish life, and disasters remains a relatively understudied area. This study aims to contribute to Turkish scholarship by employing an exploratory interpretive content analysis to examine the shaping of disaster-politics relations in the Turkish context. Specifically, it investigates how political actors respond to disasters and how they perceive each other during the ten most catastrophic events in Turkey between 1999 and the present. The analysis reveals that disasters in Turkey exacerbate existing perceptions, particularly evident in government-opposition relations. The government tends to view the opposition as “irresponsible and Machiavellian,” while the opposition perceives the government as “incompetent yet oppressive.” This dynamic, in turn, highlights how the relations of groups within Turkish politics can engender vulnerabilities in the face of disasters.

Keywords: Turkish Politics, Disasters, Government and Opposition, Framing, Content Analysis

JEL classification: Q54, D72

1. Giriş

Türk siyaseti çalışmalarının en tartışmalı konularından biri, Türkiye’de siyasal hayatın hangi oranda süreklilikler ya da değişimler barındırdığı sorusuna verilen cevaplar arasındaki ayrımlardır. Bu sorunun yanıtları, Türk siyasetinin hangi konusunun incelendiğine göre değişir. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, 1999 Düzce ile 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında basına yansıyan ve devlet, siyaset, toplum üçgeninde cereyan eden ilişkilerin oldukça benzer örüntülere sahip olmasıdır. Aralarında yaklaşık yirmi dört senelik bir zaman dilimi bulunan bu depremler arasındaki örüntünün görülmesi için her iki depremden sonra basında yer alan haberlere yönelik kısa bir tarama yapmak yeterlidir. “Devletin, olması gerektiği yerde olmadığı” ve “enkaza geç müdahale edildiği” (Cumhuriyet, 1999a, s. 3; Cumhuriyet, 1999b, s. 4), “devletin elinin geciktiği”, inşaat sektörünün “başboş” olduğu, “sorumsuz yayınların panik yarattığı” (Cumhuriyet, 1999c, s. 9; Cumhuriyet, 1999d, s. 6; Cumhuriyet, 1999e, s. 10), yıkılan binaların “kaçak çıktığı”, mühendislik hatalarının “ağır” olduğu ve “yolların tıkanıdığı, yardımın geciktiği” (Cumhuriyet, 1999f, s. 5; Cumhuriyet, 1999g, s. 8; Cumhuriyet, 1999h, s. 9) haberleri, Düzce depreminin ardından basında yer alan ilk beş günlük manşet ve başlıklarken; depremin meydana getirdiği yıkımda “bilgisizlik ve menfaatin” rolü olduğu (Cumhuriyet, 2023a, s. 7), devletin “yok” görüldüğü (Cumhuriyet, 2023b, s. 1), müteahhitlerin “denetlenmediği” (Cumhuriyet, 2023c, s. 4), “rant siyasetinin yıktığı” (Cumhuriyet, 2023d, s. 5) haberleri ise 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından basında yer alan haberlerdir.

Her iki dönemin de, yani hem 1999’da iktidarda bulunan Demokratik Sol Parti (DSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Anavatan Partisi’nden (ANAP) oluşan Türkiye Cumhuriyeti 57. Hükümeti’nin (ANASOL-M) hem de Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) hükümetinin “muhalifi” konumunda bulunan Cumhuriyet gazetesinden aktarılan bu haberlerin gerçeklikle ne kadar uyumlu olup olmadığı, siyasal hayatın akışı içinde önemli bir yer tutmaz, zira aksi yöndeki haberler de başka basın kurumları tarafından servis edilebilir. Üstelik yukarıdaki haberlerin içerikleri, daha ziyade sosyal bilimlerin afet-risk yönetimi gibi çalışmalarına veya fen ve doğa bilimlerinin ilgili alanlarına dahil konulardır.

Fakat, eğer siyasetin temel motivasyonu – pesimist bir okumayla – ahlaktan “bağımsız” olarak bir iktidar elde etme çabası olarak değerlendirilirse (Philp, 2010, s. 469-470), siyaset bilimi için sorulması gereken, muhalif basın ve kamuoyunun bu olgu ve olayları yukarıdaki şekilde algılamış olmasının ve Türkiye’de siyasetin, devletin ve afetlerin bu konseptlerle ele alınmasının siyaset-toplum ilişkilerine nasıl etki ettiği ve bunların iktidar-muhalefet ilişkilerinde meydana getirdiği davranış kalıplarının ne olduğu ile hem iktidar hem de muhalefet tarafından topluma, potansiyel seçmenlere nasıl aktarıldığı, çerçevesi (framing). Diğer deyişle, objektif olarak afetin ne olduğu ve öncesi ya da sonrasında hangi siyasaların izlendiğinden ziyade, bu olayın nasıl tanımlandığı ve bu olayla ilgili politikaların hangi çerçevede aktarıldığı algılanan gerçekliği inşa eder.

Bununla birlikte, bu siyasaları yönlendiren de siyaset kurumudur. Bu bakımdan, yine yukarıdaki iki örnekten hareketle, yıllardan bu yana değişmeyen ne olduğu sorusu akla gelebilir. Zira, geçen yirmi dört senelik süreçte hükümetlerin, hükümetleri oluşturan siyasal partilerin ve hükümetlerin kompozisyonunun değiştiği bir ortamda, uygulanan siyasaların da değişmediğini söylemek haliyle zordur. “O halde aynı ya da benzer kalan nedir?” sorusuna verilecek yanıt ancak “siyaset” ve bu alanı tanımlayan “siyasal” anlayış olabilir. Bir siyasal realist olarak tanımlanabilecek Mouffe (2005, s. 9), bu alanda iktidar ve çatışma bulunduğunu ve böylece siyasetin de bir insan faaliyeti olarak çatışmayı düzene evriltme çabası olduğunu belirtir. Daha açık bir anlatımla, siyasetin bir ürünü olarak devlet, içerisinde iktidar mücadelelerini barındırır ve bu mücadeleler siyasal alanda gerçekleşir. Dolayısıyla Türkiye’de, jeomorfolojik kaynaklı olanlar hariç olmak üzere, afetlerin sıkça tekrar etmesi ama türü fark etmeksizin afetlerin de sonuçları bakımından da yıkıcı olmalarında görülen tarihsel örüntü siyaset kurumunu birincil olarak ilgilendirmektedir.

Bu çalışmada da Türkiye’de yaşanan afetlerin hem iktidar ve muhalefet ilişkilerini nasıl şekillendirdiği hem de ondan hangi yönde etkilendiği araştırılacaktır. Bu minvalde, çalışmada Türkiye’de en azından 1999 yılından bu yana değişmemiş olanın devlet ya da hükümet değil; fakat bunları tanımlayan siyasal alan ve siyaset yapma biçimi olduğu argümanlaştırılmış ve Türk siyasetinin afetler bağlamında ortaya çıkardığı bir karakteristik söylemsel çerçeveleme olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla çalışma, Türkiye’de siyasal aktörlerin sözlü çerçeveleme stratejilerini inceleyen betimsel bir araştırma niteliğindedir. Bu stratejilerin açığa çıkarılabilmesi için, metodoloji bölümünde de görüleceği üzere, en fazla yıkım getiren afetler sonrasında siyasal aktörler tarafından yapılan açıklamalar incelenmiştir. Böylece, siyasetin daha yakından ilgilendiği olaylar seçilerek daha fazla verinin elde edilebilmesi mümkün olmuştur.

Bu amaçla, öncelikle siyaset ve afetler arasındaki karşılıklı etkileşimlerin hangi alanlarda gerçekleştiği, çalışmada kullanılan kavramların tanımlamaları aktarılacaktır. Ardından afet durumlarında Türkiye’de siyasetin hangi özelliklerinin öne çıktığı, bu özelliklerin afetleri nasıl etkilediği ve bunun meydana getirdiği olumsuzluklar tartışılacaktır. Çalışmada yararlanılan metot ve verilerin tanıtımı sonrasında bulgulardan elde edilen analizler, mümkün olduğunca doğrudan aktörlerin ifadeleriyle aktarılacaktır. Böylece siyasal aktörlerin dil kullanım tercihlerinin nasıl şekillendiğinin de görülebilmesi mümkün hale gelecektir. Son olarak çalışmadaki analizlerin Türk siyasetinin afet

durumlarındaki söylemsel doğasına ilişkin neleri ortaya çıkardığı ve gelecek araştırmaların hangi kapsam ve metodlarla yürütülebileceği ifade edilecektir.

2. Siyaset ve Afetler

Afetlere “siyaset üreten” olaylar olarak bakılabilir; ya da tersi şekilde, siyaset de “afet üreten” bir insan faaliyeti biçiminde görülebilir (Guggenheim, 2014, s. 6). İlk yaklaşımda afetler, bağımsız bir olay, daha açık bir anlatımla, siyasetin – veya tüm sosyal bilimlerin – ya da doğa bilimlerinin bir inceleme alanı olarak objektif bir gerçeklik olarak algılanırlarken; ikinci yaklaşıma göre, afetler insandan bağımsız bir varlığa sahip değildir, yani bir olayın afet sayılıp sayılmayacağı, bir afet ihtimaline karşı nasıl bir risk tanımı yapılacağı ya da doğrudan afetin bir siyasal kararla ilişkilendirip ilişkilendirilemeyeceği insanların sübjektif algılamalarına bağlıdır (Guggenheim, 2014, s. 6-11; Oliver-Smith, 1999, s. 22-23). Siyaset biliminin afetlerle ilgili inceleme konularıyla her iki görüşte de karşılaşılır.

Bu karşılaşma, afetlerin nasıl tanımlanacağı sorusunu da beraberinde getirir. Zira, bir kaçınılmaz tehlike (*hazard*) ile afet (*disaster*) arasında sıralı bir ilişki yokken – örneğin bir pandeminin ortaya çıkmasını (kaçınılmaz tehlike) önlemek mümkün değildir – ancak insan yaşamına tehdit oluşturmaması (afet) için yapılabilecekler vardır-, aynı zamanda “doğal” afetler (*natural disasters*) ile afetlerin tanımında da, ilkinin insandan bağımsız ikincisinin ise insanı ilgilendiren bir bağlamda gerçekleşiyormuş gibi farklı içeriklere sahip olduklarına yönelik bir yanılısama mevcuttur (Quarantelli, 2005, s. 341-343). Halbuki bir doğa şartı nedeniyle gerçekleşiyor olsun ya da olmasın, bir “olayın (*event*)” ancak sosyal bir bağlam (*social context*) içinde afet olup olmadığına kanaat getirilebilir. Diğer bir deyiş ve varsayım dayalı bir örnekle, Konya Ovasında tarım alanlarında gerçekleşen bir depremin afet olarak ele alınması zorken, yine aynı bölgede yaşanan ciddi kuraklık ya da don olayı yüksek ihtimalle bir afet olarak değerlendirilecektir; bu durumun tersine, Konya şehrinde gerçekleşen yüksek şiddetli bir deprem insanlar tarafından afet olarak nitelenecekken, aynı şehir merkezinde don olayının yaşanması sadece bir olay şeklinde ele alınacaktır.

Bununla birlikte sosyal bağlam, yalnızca olayın gerçekleşmesi sürecinde bizatihi insanların etkilenmesiyle de ilgili değildir, aynı zamanda sosyal sistem (*social system*) de afetlerin boyutu hakkında bir bağımsız değişken niteliğindedir ve nitekim, afetlerin sosyal bir olgu (*social phenomenon*) olması da bununla ilintilidir (Perry, 2007, s. 10-11; Quarantelli, 2005, s.345). Başka bir anlatımla, doğal olaylar afetlere yol açabilse de, bunun afet olarak nitelenmesinin nedeni insanlara etki ediyor olmasıdır (Sökefeld, 2011, s. 2). Bunu anlaşılır kılmak için yine aynı örneğe başvurulabilir. Konya Ovasında gerçekleşecek bir kuraklık ya da don olayında kendi tarım arazilerini bu olaylardan korumak için yeterli ekonomik seviyede bulunanlar, belli tarım teknolojileriyle bahsedilen olaydan etkilenmeyebilecekken; yine benzer şekilde, şehir merkezinde yaşayanlar, muhtemel bir depremde eğer gelirleri dayanıklı evlerde oturmaya elverişliyse yaşam riski taşımayacaklardır. İşte siyaset ile afetler ilişkisi de tam da bu afet tanımında devreye girer.

Buna göre; siyaset kurumunun verdiği kararlar hem toplumun hem de tüm ülkenin afetlere karşı kırılganlığını etkileyebilir (Bankoff, 1999, s. 411; Bolin ve Bolton, 1986, s. 222-224; Cockburn, St. Clair

ve Silverstein, 1999; Fothergill, 1996, s. 48; Reid, 2013, s. 992-993; Zorn, 2018, s. 74-75;). Bununla birlikte, yukarıdaki ayırmda da belirtildiği üzere, siyaset yalnızca “afet üreten” bir kurum değildir, ama aynı zamanda afetler de “siyaset üretir”. Daha açık bir ifadeyle siyaset, afet sürecini kontrol etmeye çalışır, fakat buna ek olarak, kendisi de afetin sonuçlarından etkilenir (Olson, 2000, s. 270). Bu incelemelerin, siyasetin en az üç farklı alanına ait olduğu ifade edilebilir: afetlerin formel (Fair vd., 2017; Jenkins, 2019; Rudolph ve Kuhn, 2018; Zelin ve Smith, 2022) ve informal siyasal katılıma (African Research Bulletin, 2004, s. 15645-15646; Drury ve Olson, 1998; Matejova ve Merkle, 2022) olan etkileri ve bunlarla da ilintili olan muhtemel hükümet ve/veya rejim değişiklikleri (Abney ve Hill, 1966; Chang ve Berdiev, 2015).

Türkiye’de de Kahramanmaraş depremlerinden sonraki ilk genel seçim olan 2023 Genel Seçimlerinde depremden etkilenen bölgelerin seçimlere katılım oranlarının düştüğü belirtilebilir (Yüksek Seçim Kurulu [YSK], 2018; 2023). İkincisi, Türkiye’de siyasal katılımın seçimler dışındaki çeşitlerine daha az rastlanıldığı söylenebilir. Son zamanlardaki bu tür protestoların da genellikle örgütlülükten uzak olan münferit hadiseler şeklinde cereyan ettiği ve çoğunlukla afetin meydana gelmesinden veya onun sonuçlarından ziyade iktidar ya da muhalefetin siyasetçilerine yöneltildiği ifade edilebilir. 2023 Kahramanmaraş depremlerine ilişkin rahatsızlıklar da keza örgütlü bir protesto hareketinden ziyade, yine siyasetçilere yönelik şikâyetler tarzında gündeme gelmiştir. Üçüncüsü, Türkiye örneğine bakıldığında, afetler-hükümet değişimi ilişkisinde en fazla göze çarpan kırılma 1999 Düzce ve Gölçük merkezli depremlerdir. Tam da literatürde öngörüldüğü şekilde, 1999 depreminin sonuçlarından algısal açıdan en fazla olumsuz etkilenen siyasal parti ANASOL-M koalisyonunda, deprem sonrasındaki rahatlatma siyasalarını (*relief policies*) uygulayabilecek olan Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı’nı yürüten MHP olmuş ve 2002 yılındaki genel seçimlerde hükümetteki diğer partilerle birlikte %10’luk seçim barajının altında kalmıştır (Aydın ve Taşkın, 2015, s.453). Tabii ki 2001 ekonomik krizinin de etkisiyle birlikte, depremin bir anlamda “faturası” sorumluluk taşıyan bakanlıkları yürüten siyasal partilere ve hükümete kesilmiş (Akarca ve Tansel, 2009); zaten oldukça yüksek orandaki volatilitenin de beraberinde getirdiği oy geçişkenliği ile seçim barajı, 2002 Genel Seçimleri sonrasında iki partili bir parlamento meydana getirmiştir (Çarkoğlu, 2002). Buna karşın, 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden yaklaşık üç ay sonra gerçekleştirilen 2023 Genel Seçimlerinde iktidar partisinin dramatik bir kaybı olmamıştır.

Böylece bu başlık altında, afetlerin siyasal hayata olan etkilerinin toplumsal hareketler, seçimlere katılım oranları ve hükümet değişikliği olmak üzere en az üç farklı alanda ortaya çıkabileceği belirtilmiş bulunmaktadır. Tabii ki bu etkiler; nüfus ve demografik değişim, ekonomik göstergelerdeki değişiklikler gibi dolaylı olarak siyaset biliminin ilgilendiği farklı alanlara kadar çoğaltılabilir. Fakat, çalışmanın kapsamında kalınması adına, şimdi bu noktada, hem yukarıda kısaca tanımlanan konseptler dışında kalan kavramları Türkiye özelinde tanımlayacak hem de çalışmanın analizini aydınlatabilecek olan Türkiye’de siyasal hayatın belli temalarına ilişkin başlık izlenebilir.

2.1. Türkiye’de Siyasal Hayat ve Afetler

Bir siyasal yapının özelliklerinin açığa çıkarılması ve anlaşılması için karşılaştırmalı siyaset çalışmalarında genellikle takip edilen bir izlek vardır. Burada da aynı yol izlenerek öncelikle Türkiye’de

siyasetin tarihselliğinden gelen özellikler, ardından çalışmanın incelemesine dahil olan süreçteki kurumsal özellikler ve değişimler ve nihayet Türkiye'nin siyasal sosyolojisinin afetler karşısındaki siyaset anlayışını etkileyebilecek unsurlarından bahsedilebilir.

Bu özelliklerden ilki, Türkiye'de siyasetin kimler tarafından "yapıldığı" ve konularının neler olduğuyla ilgilidir. Heper (2002, s. 140-141)'e göre, Türkiye'de siyasetin ana aktörleri devlet elitleri ve siyasal elitler olarak ayrımlanabilecek seçkinlerdir ve Türk siyaseti, insanların ve ülkenin ihtiyaçlarına cevap vermeye kıyasla "yüksek siyaset" konuları etrafında çatışmalar üreten bir siyasal ajanda içeriğine sahiptir. Kısaca ve Frey (1965, s. 301)'in meşhur ifadesiyle, "Türk siyaseti, parti siyasetidir". Heper (2002) takip edilecek olursa, devlet elitleriyle siyasal elitler arasındaki ayrımın çok öz bir ifadeyle, sırasıyla atanmışlar ve seçilmişler olduğu söylenebilir. Başka bir anlatımla, devlet elitleri çoğunlukla askeri ve sivil üst düzey bürokratlar olarak anlaşılabilir iken diğerleri parlamenterler, hükümet üyeleri gibi günlük siyasetin içinde bulunan seçkinler olarak tanımlanabilir.

Bu bağlamda, Türkiye'de siyaset, eğer, yoğunluklu olarak elitler arasındaki çatışmalar görünümündeyse, o halde siyasetin çözüm üretmeye çalıştığı konular da bu elitlerin ajandalarına bağımlı olacaktır. Elitlerin temel güdülerinin de, bu başlıktan önce bahsedilen siyasal realist bakış açısı dikkate alındığında, iktidar elde etme olduğu hatırlanırsa (Philp, 2010, s. 469-470), Türk siyasetinde getirisi daha fazla olduğu düşünülen devlet, millet, laiklik, otoriterlik, demokrasi anlayışı vb. yüksek siyasete dahil konuların tartışılması da olağan hale gelir. Buna göre; Türkiye'de afet politikaları, genellikle tek boyutlu bir demokrasinin, yani demokrasinin meşruiyet şartı için adil ve düzenli serbest seçimlerin yeterli olduğu anlayışının (Schumpeter, 2010, s. 369-372) hâkim olduğu Türk demokrasisinin doğal bir uzantısı olarak seçimlere yönelik şekillenmektedir (Çabuk, 2020). Dolayısıyla afetlerin de, elitler arasındaki tartışmalara ve elitlerin iktidar elde etme motivasyonuna yönelik bir meşrulaştırma aracı olarak kullanılabilir oldukları düşünülebilir.

Bu olgu, tarihsel olarak da takip edilebilir. Sadece bugün değil, geçmişte de siyasal partilere güdümlü basın araçları üzerinden ya da doğrudan siyasal elitler aracılığıyla afetler belli davranış kalıplarının meşrulaştırılması için araçsallaştırılabilmektedir (Çelebi ve Tekdoğan, 2021). Buna ek olarak, siyasal elitlerin sosyal medya kullanımları sıklaştıkça, geçmişin aksine hem verebildikleri mesajların niceliği hem de ulaştıkları alıcıların sayısı artmaktadır. Bu anlamda, genellikle iktidarın bir afet karşısındaki tavrı bu afeti kendinden uzaklaştırma eğilimi gösterirken, muhalefet ise bunun tersine, çoğunlukla, afetin sorumluluğunu iktidara yıkmaya meyillidir (Umunç, 2022). Çünkü, her iki tarafın da konsolide etmesi gereken bir toplumsal karşılığı bulunmaktadır. Bununla birlikte, siyasal hayatta elitlerin önderliği olgusu, yalnızca Türkiye için geçerli değildir.

Kıta Avrupası ve bilhassa da Anglo-Sakson demokrasilerinden Türkiye demokrasisini ayıran noktalardan biri devlet-toplum ilişkilerinin nasıl organize olduğuyla ilintilidir. Tarihsel olarak Türkiye'de, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan bir olgu olarak devlet ve toplum arasındaki ayrım patrimonyalizmin bir sonucu bağlamında oldukça keskindir ve bu nedenle de siyasetin meyli çoğu zaman iktidarı merkezde toplamaya yöneliktir (Özbudun, 1994, s. 189-190). Özellikle de Anglo-Sakson demokrasilerinin çoğulcu, diğer deyişle siyasal ajandaların oluşumunda devlet

ile toplum arasına sivil topluma dahil unsurların eklemleendiği yapısının aksine olarak, Türkiye’de erken Cumhuriyet dönemindeki siyasal anlayışın “toplum, gerekli siyasal bilince ulaştıktan sonra çoğulculuğa izin verilebileceği öngörüsü” dışında, demokrasi büyük oranda çoğunlukçu bir görünüm arz etmiştir (Heper, 1991, s. 49). Dolayısıyla afetlerdeki sorumluluk sadece “devlete” yüklenebilirken, devlet de bu afetlerin önlenmesinde ya da sonrası için çözümünde aracı kabul etmemeye eğilimlidir.

Tam da bu olguyu 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasındaki iktidar kanadı açıklamalarında görmek mümkündür. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın verdiği demeçlerde öne çıkan tema “nakdi yardımların AFAD üzerinden yapılmasının, istismarları ve tereddütleri ortadan kaldıracak bir yöntem” olduğunun belirtilmesiyken (Anadolu Ajansı, 2023), MHP grup toplantısında MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin sözleri, Türk siyaseti için yukarıda aktarılan devlet ve demokrasi özelliklerini tüm açıklığıyla gösterir (MHP, 2023):

“Devlet nerede?” diyenler şimdi kulağını açıp dinlesin. Devlet, depremzedeye ekmek dağıtan belediye başkanıdır... Arama kurtarma yapan askerdir, AFAD görevlisidir, gönüllü insanlardır ... Türk yönetim felsefesine göre devlet, millettir; millet, devlettir ... Devleti bir kenara itip ahabap-çavuş ilişkileriyle yardım toplanması, bu kapsamda paralel bir hat kurulması, devletin inandırıcılığını bir nevi gölgelemektir ... Devletin yapamadığı, yatıştıramadığı ve yetişemediği ne vardır da ahabapçılar, babalacılar akbaba gibi kanat çırpılmaktadır? ... Devleti acz içinde gösterircesine sosyal medyaya üşüşenler bindikleri dalı kestiklerini ne zaman anlayacaklardır?... Yardım ve desteklerin AFAD aracılığıyla yapılması en doğru, en sağlıklı yoldur...

Bu alıntıdan, Türkiyasetinde devletin nasıl anlaşıldığı ve afetlerle hangi bağlamlarda ilişkilendirildiğini görmek mümkündür. Göze çarpan ilk olgu, ilk cümle ve devamından anlaşılacağı üzere, Türkiye’de devletin neredeyse herkesle, hatta seçilmişlerle de aynı düzlemde düşünülmesidir. İkincisi, devletle milletin bütünlüğü algılanması, fakat bazı unsurların milletin dışında bırakılmasıdır. Son olarak ise, devlet her yere yetişebilen ve eleştirilmesi durumunda ise “acz içinde” gösterildiği algılanan bir yapı olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla şöyle bir örüntü ortaya çıkar: Bir afet durumunda, vatandaşlar tarafından devlet “beklenir”, ancak devlet “gelemediğinde” dahi bu afete ilişkin sorunların çözümünde devlet tek yetkili olarak algılanır.

Bu, bir anlamda, Türkiye’deki paternalist devlet anlayışına, diğer bir deyişle devletin bir “baba” figürüyle topluma bakışına tekabül eder; ancak bu anlayışta toplumun da tam da yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi devletten böyle bir rolü ifa etmesi için beklentisi de mevcuttur (Özbudun, 1994, s. 190). Başka bir anlatımla, Türkiye’de yaşanan afetlerde, Foucault (2014, s. 67)’nin tanımladığı pastoral iktidar temasının günümüzde yeni bir formla ortaya çıkan boyutları, neredeyse tüm boyutlarıyla görünür hale gelir. Bu temada iktidar olanın amacı ve görevi tıpkı Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonraki ilk dönemlerde olduğu gibi insanların “selametini” sağlamaktır, ancak bu defa selamet dünyada bulunur ve iktidarın uygulayıcılarının niceliğinde de bir artış görülür. Dolayısıyla Türkiye’de yaşanan afetlerde vatandaş ile devlet arasındaki görev ve yetkilere ilişkin anlayışın

kaynağını bu temada bulmak mümkündür. Bu bağlamda, vatandaşlarına “bakması” gerektiği yine vatandaşlar tarafından “beklenen” bir devlet düşüncesi bu anlayış tarafından beslenir.

Böylece bu noktaya kadar Türk siyasetinin tarihselliğinden gelen elitist siyaset, tek boyutlu ve çoğunlukçu bir demokrasi konsepti ile paternalist bir devlet anlayışından bahsedilmiş olmaktadır. Bir siyasal sisteminin altyapısını oluşturan parti sistemi, parti tipolojileri ve özellikleri, seçim ve hükümet sistemleri gibi değişkenler de kurumsal özelliklere dahildir. Bunların doğrudan afetlerle bir ilişkisini kurmak zor olsa da seçim sistemi ve onun etkilediği parti yapısının Türkiye’de yaşanan afetlerle dolaylı bir ilişkisinin ortaya çıkarılması mümkündür.

Türkiye tarihinde ilk genel seçimler olarak sayılabilecek ve 1876 Kanun-u Esasi’ye ve 28 Ekim 1876 tarihli Talimât-ı Muvakkate’ye (Geçici Yönerge) dayanan 1877 yılındaki seçim dahil (Armağan, 1978, s. 157-160) genel seçimler; geniş bölgesi, yani bir seçim çevresinden birden fazla parlamenter seçilecek biçimde uygulanmış ve çok partili hayata dönüş sonrasında ise ağırlıklı olarak parti listeli nispi temsili esas alan, daha açık ifadeyle, parti listelerinde bir sıralamayla aday gösterilen isimlerin partilerinin bir seçim çevresinde elde ettiği oy oranlarının dağılımına göre milletvekilliği kazanmalarına dayalı sistemler kullanılmıştır (Cop, 2011, s. 8). Parti listeli nispi temsil sistemleri ise siyasal partilere bağımlı bir parlamenter havuzu meydana getirir. Zira seçimlerde yarışacak adaylar, parlamentoda temsil hakkı kazanmaları durumunda bu hakkı bir bakıma o listeyi hazırlayan kişi ve/veya gruba borçludurlar (Dios, 1999, s. 145). Nitekim Carey (2007) de parlamentolardaki parti disiplinin en yüksek olduğu sistemlerin parti-içi mücadelenin olmadığı parlamenter sistemlerde bulunduğunu belirtir. Tam da bu noktada, geniş bölgesi parti listelerine dayalı nispi temsil seçim sistemlerinin parti-içi mücadeleyi örselediği yeniden belirtilebilir. Bunun dışında, Türk siyasetinde partilerin otoriter yapısı (Ayan, 2010) ve liderlere bağımlı bir “oligarşi” (Turan, 2011) gibi kurumsal ve kültürel özellikler mevcuttur.¹ Dolayısıyla Türkiye’de parlamenterler, tabii ki seçimlerdeki oylarıyla da birlikte, meşruiyetlerini çoğu zaman parlamento faaliyetlerinden ziyade parti yönetim örgütü ve bu örgütün içinde de bilhassa parti genel başkanından almaya eğilimlidirler. Bunun doğal bir uzantısı olarak, afetlerle ilintili siyasaların yapımı ve düzenlenmesi çoğu zaman bir formalite haline bürünmekte ve muhalefet sandalyelerinde oturan parlamenterler de gerekli sorumluluğu göstermeyebilmektedirler.

Bu olgunun iyi bir örneği, hem geçmişinde hem de 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında muhalefet tarafından öne çıkan eleştiri konularından birini oluşturan (Anadolu Ajansı, 2019; Cumhuriyet, 2018; 2023e) ve tanıtım filmiyle de (HaberTürk, 2019) gündeme yeniden gelen 2018 tarihli “Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” isimli ve 7143 sayılı, kamuoyunda “imar barışı” – muhaliflere göre “imar affı” – olarak bilinen, afet risklerine karşı ruhsatsız ya da ruhsata aykırılıklar teşkil eden yapılara Yapı Kayıt Belgesi verilmesini mümkün hale getirecek 16. maddeyi içeren torba yasadır (TBMM, 2018a). Torba yasanın iki günlük görüşmesinin ardından yasaya verilen kabul oyları 217 iken ret oyları 5’ten ibarettir ve kabul edenler arasında muhalefet parlamenterleri de vardır (TBMM, 2018b, s. 559).

1 Hatta Türk siyasetinde siyasal partilerin öncelikle parti liderlerinin isimleriyle bilinir olmasına da dikkat çekmek gerekir (Kabasakal, 2014, s.704).

Gerçi, 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Milletvekili Engin Özkoç, kanun tasarısının torba yasa şeklinde sunulduğunu, bu nedenle içerisinde topluma faydalı maddeler de bulunduğunu, bu nedenle kabul oylarının verildiğini ve muhalefet şerhini de komisyon raporuna düşüklerini belirtmiştir ve bunu parlamentoda dile de getirmiştir (TBMM, 2018b, s. 556-557; Diken, 2023a). Gerçekten de Halkların Demokratik Partisi (HDP) Milletvekili Garo Paylan imzalı muhalefet şerhinde “olabilecek bir depremde vatandaşlarının can güvenliğinin tehlikeye atılmış olacağına” ilişkin ifade, bahsedilen 16. maddeye atıfla bulunmaktadır (TBMM, 2018c, s. 36). Buna ek olarak, kanun görüşmesi esnasında HDP'den Ertuğrul Kürkçü ve Garo Paylan ile CHP'den Serdal Kuyucuoğlu'nun deprem riskini ifade ettikleri konuşmaları da mevcuttur (TBMM, 2018b, s. 518; s. 545-547). Ancak, içerisinde vergi aflarını da barındıran, ve bu anlamda toplumun dezavantajlı kesimlerini ekonomik olarak rahatlatan ama diğer yandan afetlere karşı kırılabilirliğini artıran, hatta can riskini muhtemel hale getiren bu tasarının oylamasına gelindiğinde, görüşmelerde muhalefetlerini dile getiren bazı parlamenterler oylamaya katılmamakta, ret oylarının beşi HDP milletvekilleri tarafından verilmekte, ancak HDP grubu da tam katılım sağlamamakta ve bazı CHP milletvekilleri de kabul oyu kullanmaktadır. Dolayısıyla sorumluluktan kaçınılırken, kanundaki olumlu yasama faaliyetlerinin de mükâfatı seçmenler nezdinde alınmak istenmektedir. Diğer bir deyişle, parlamenterler her ne kadar farklı düşünseler bile, partinin aldığı kararlar ve bu anlamda da parti “lideriyle” uyumlu davranışlar sergilemeye eğilimlidirler. Burada, yukarıda bahsedilen Türk siyasetindeki “iktidar elde etme” motivasyonunun da izleri böylece görülebilirken, 550 mevcutlu TBMM'de bu kanunun toplam sandalye sayısının (550) yarısından (225) az oyla kabul edildiğini (217), yani muhalefetin katılım sağlamamasıyla karar yeter sayısına ulaşılmasının kanun tasarısını yasalastırmaya yeterli geldiğini belirtmekte fayda vardır.

Yukarıdaki tarihsel-kurumsal özelliklerin dışında, Türkiye'de siyaset ve afetler ilişkisinde görünebilecek son bir siyasal-kültürel olgudan bahsedilebilir. Bu; Türkiye'de siyasal kutuplaşma derecesidir. “Türk siyasetinin, parti siyaseti olması” saptamasından da anlaşılabilir üzere, Türkiye'de, özellikle de son yıllarda, yüksek derecede bir hem partizan hem de duygulanımsal bir kutuplaşma ortamı hakimdir (Lauka vd., 2018, s. 116-117). Bu olgunun dış-gruplardan algılanan tehdit ve dış-gruplara yönelik önyargıların şiddeti gibi psikolojik (Erişen ve Erdoğan, 2019), ideolojik yönelim, milliyetçilik, dindarlık gibi siyasal ve kültürel (Sarigil, 2018) ve seküler-İslamcı ikiliği gibi tarihsel (Çelik vd., 2017, s. 232) kaynakları olmakla birlikte; aynı zamanda, seçim döneminde rakiplerin ötekileştirilerek kutuplaşmanın bir siyasal strateji olarak oyları konsolide etme amacıyla demokrasilerde kullanımı da bilinmektedir (Arbatlı ve Rosenberg, 2021; McCoy ve Somer, 2019). Hatta Türkiye'de siyasal elitler, bir siyasal kutuplaşmanın mevcut olup olmadığı konusunda dahi kutuplaşmaktadır (Aydın-Düzgüt ve Balta, 2019). Bahsedilen bu siyasal kültürel özelliğin yansımalarını da yine 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında görmek mümkündür.

Yaşanan deprem sonrasında, yardım ve bağışların toplandığı kurumların hangileri olduğu hem kamuoyunda hem de siyaset sahnesinde tartışmalar meydana getiren bir konu olmuştur. Bu tartışmada hem bazı gazeteciler hem de AK Parti ve MHP'nin teşkilatları ve yönetim kurullarından isimler, yardımların Ahbap Derneği'ne yapılması durumunda bunun devlet kurumlarının itibarını zedeleyeceği ve bu yardımların yerine ulaşip ulaşmadığının denetlenemeyeceğini belirtirlerken

(Diken, 2023b), CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Ahbap'a "iftira atıldığını" ve "millele koşanlara çelme takıldığını" ifade eder (T24, 2023). İYİ Parti Genel Başkan Yardımcısı Ümit Dikbayır ile CHP Milletvekili Ali Mahir Başarır da sırasıyla "vatandaşların Kızılay ve AFAD'a değil Ahbap'a neden yöneliklerinin sorgulanması gerektiğini" ve "Ahbap'ın millet tarafından denetlenip AFAD'ı denetleyenin olmadığını" dile getirmişlerdir (Sözcü, 2023). Halbuki, Ahbap Derneği'nin kurucusu Haluk Levent, depremin ardından Ahbap'ın yeterince yardım topladığını ve yardımların AFAD'a yönlendirilmesini tavsiye etmiş (Cumhuriyet, 2023f), Ahbap ise kendi Twitter hesabından yardımların "resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarına yapılması" gerektiğini açıklamıştır (Ahbap, 2023). Aynı zamanda, Ahbap Derneği'nin AFAD ile, önceki protokollerine de dayanarak deprem bölgesinde koordineli şekilde çalıştıkları yine Levent tarafından ifade edilmiştir (IndependentTürkçe, 2023). Ancak, yukarıda da görüldüğü üzere, iktidar kanadının liderleri değil, ama üst düzey yöneticileri ve bir kısım basın mensupları tarafından dile getirilen bu iddialar hem toplum hem de muhalefetin liderleri ve parlamenterleri nezdinde yankılar bulmuş ve bunlara cevaplar üst perdeden verilmiştir. Dolayısıyla biri resmi bir devlet kurumu diğeri ise bir sivil toplum kuruluşu olan bu iki kurum arasındaki ayrışma, tam da Türkiye'de siyasal kutuplaşma çizgisine oturacak şekilde "iktidar ve muhalefetin kurumları" olarak belirlemiştir. Üstelik, iddiaların konusu olan Ahbap Derneği'nin AFAD ile ilgili açıklamalarına karşın, iktidar ve muhalefetin hem siyasal elitler hem de kamuoyu seviyesinde ayrışmaları, Türkiye'de siyasal kutuplaşma ortamının bir afet durumunda ne tür problemlere yol açabileceğini gösterir niteliktedir.

Türkiye'de siyasal hayatın temel özellikleri ve bunların afetler durumunda ortaya çıkarabildiği koşullar böylece Türkiye'de iktidar elde etme motivasyonlu ve elitist siyaset tasarımı, tek boyutlu bir demokrasi anlayışı, buna eşlik eden paternalist devlet mefhumu, parti liderleri "oligarşisi" ve siyasal kutuplaşma derecesinin şiddeti olarak özetlenebilir. Tabii ki bu liste yine afetler bağlamında daha da uzatılabilir. Örneğin; yine 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında "yağma iddiaları", bu iddiaların ne kadarının gerçekliği yansıttığı ve/veya bunların toplum tarafından nasıl "cezalandırıldığı" ve dahası hangi oranda bu "cezalandırmaların bir 'yağma' durumunda gerçekleştirildiği" sorgulanabilecek konulardandır. Ya da benzer örüntülerin Türkiye tarihinde ne kadar ortaya çıkıp çıkmadığı araştırılabilir. Fakat, bunlar daha çok sosyoloji ve tarihin konularıdır. Bu minvalde, bir sonraki başlıkta Türkiye'de afetlerin nasıl bir söylemsel stratejiyle çerçeveslendiğinin incelenmesi için kullanılan veri ve metotlar aktarılabilir.

3. Metodoloji ve Veri

Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi'nin (*The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters - CRED*) Uluslararası Afet Veri tabanına göre Türkiye'de 1999'dan 2023'e depremlerden yangın, sel, heyelan, ulaşım kazaları ve patlamalara kadar uzanan geniş bir yelpazede doğa ve/veya insan kaynaklı toplam 191 ölümlü afet gerçekleşmiştir (EM-DAT, CRED, 2023). Bu çalışmada, 1999 ila 2023 yılları arasında bu afetlerden insan yaşamı açısından en fazla kayıp oluşturmuş on afet ele alınarak (Bkz. Tablo 1), Türk siyasetinde bu olayların nasıl bir çerçeve (*frame*) içerisine alındığı aktarılacaktır. Zira, Türkiye'de siyasetin aktörlerinin afetlere ilişkin bakışında, bu çalışmanın

yukarıdaki başlığında belirtilen Türk siyaseti özelliklerinin görülebileceği belli bir söylemsel stratejiler bütünü mevcuttur. Bu stratejilerin yer aldığı çerçeveler iktidar ve muhalefet olarak ayrıştırıldığında, bahsedilen özellikler daha çok açığa çıkmaktadır. Bunun için Cumhuriyet gazetesinin çevrimiçi arşiv aboneliği kullanılmış ve aktörlerin açıklamaları doğrudan alıntılarla analiz edilmiştir.

Çerçeve; doğrudan bir tanımla, sosyal olayları yöneten organizasyonların ilkeleriyle uyumlu olarak geliştirilen durum tanımları ve bizim bunlara sübjektif olarak dahil oluşumuzdur (Goffman, 1986, s.10). Daha açık bir ifadeyle çerçeveler; bir olayın, olgunun tanımlanması sürecinde başvuru stratejileri kapsar. İkinci olarak, bu tanımlama ilgili olay ya da olguyla doğrudan veya dolaylı bir bağlantısı olan aktörler tarafından yapılır. Üçüncüsü, bahsedilen aktörler kendilerinin durumu, kimliği, prensipleri ve çıkarları doğrultusunda bu tanımlamadaki stratejileri belirlerler. Ve nihayet son olarak, bu tanımlama bir karşı alıcıya gereksinim duyar; yani, bir çerçeve, ancak alıcısının algılamalarını belirlemeye muktedir olduğu sürece bir eylem gücünü beraberinde getirir.

Daha sıklıkla iletişim çalışmalarında kullanılan, ancak sosyoloji, siyaset psikolojisi ve siyaset bilimi alanlarında da bir analitik altyapı sunan çerçeve kavramı; siyasal hayatın en az üç aktörünü ilgilendirir ve nitelik, ilintili siyasal iletişim literatürünü de buna göre ayırmıştır. Bu minvalde; çerçeveler, bir olgunun aydınlatılması için siyasal elitler, medya ya da mesajın bireysel alıcıları özelinde incelenebilmektedir (Matthes, 2012, s. 248). Zira, bir iletişimin en önemli bileşenleri; bir mesajdan, dinleyiciden, ileticiden ve ortamdan (*medium*) oluşmaktadır (Lakoff, 2006). Bu bağlamda, aşağıdaki analizler de buna göre ayrıştırılabilir. Afetlere ilişkin açıklamalar mesajları oluştururken, dinleyiciler seçmenler, iletiler siyasal elitler ve ortam da medyayı kapsayacaktır.

Çalışmada bu çerçevelerin açığa çıkarılabilmesi için yürütülen analizlerde yorumlayıcı içerik analizi (*interpretive content analysis*) tercih edilmiştir. Yorumlayıcı içerik analizi, temel ve nitel içerik analizlerinden farklı olarak, metne ya da görsellere dayalı verilerden niyetler, gereksinimler ve muhtemel eylemler bağlamında çıkarımların keşfedici (*exploratory*) şekilde yapıldığı bir içerik analizi türüdür (Drisko ve Maschi, 2016, s. 65-66). Bu analiz türünde metindeki kodlamaların aşağıdan yukarıda (*inductive coding*) yapılması mümkündür. Bu çalışmada da herhangi bir teoriden elde edilen kategoriler değil, araştırmacı tarafından Türkiye'de siyasal aktörlerin afet durumlarındaki sözlü davranışlarının açığa çıkarılabilmesi için belli kategoriler üretilmiştir. Bu kategorilerin, diğer bir deyişle "stereotipsel çerçevelerin" çalışmada nasıl tanımlanıp üretildiği sorusu sorulabilir.

Stereotipler; bireylerin dünyalarını anlamlandırabilmek ve böylece bilişsel olarak denge sağlayabilmek adına yaptıkları kategorizasyonlardır (Operario ve Fiske, 2004, s. 133-135). Stereotiplerin içinde ise birey ya da gruba ilişkin özellikler yer alır (Katz ve Braly, 1933). Bu özelliklerin stereotipler içerisine yerleştirilmesi ise inşa edilen çerçeveler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Bu kavramsal tanımlamalar siyasal hayata uyarlanırsa, örneğin, Türk seçmenlerinin aklında çoğu siyasal partiye ilişkin stereotipler ve bu stereotiplerin içerisinde partilere atfedilen belli özellikler vardır. Aynı olgu, Türkiye'de iktidar ve muhalefet konumları için de geçerlidir ve çalışmada bu konumların nasıl stereotiplerle birbirlerini algıladıkları ve bunları hangi özelliklerle çerçeveledikleri araştırılmıştır. Bu noktada ise iktidar ve muhalefet stereotiplerine dair özelliklerin nasıl saptandığı sorusu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, çalışmanın analizinde yorumsayıcı yaklaşım önemli bir yer tutmaktadır. Bu minvalde, siyasal aktörlerin afetler sonrasında birbirlerine ve afetlere ilişkin açıklamalarında dile getirdikleri ve bir stereotip özelliğine denk geldiği düşünülen ifadelerin anlamsal açıdan tekbül ettiği karşılıklar yazar tarafından üretilmiştir. Örneğin; iktidar kanadından bir aktörün, muhalefete ilişkin dile getirdiği “afetten siyasi nema çıkarmaya çalışmak” ifadesi, yazar tarafından muhalefet stereotipinin “makyavelist” özelliğiyle çerçvelendiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu bağlamda, stereotip özellikleri, siyasal aktörlerin açıklamalarındaki dilsel anlamdan hareketle açığa çıkarılmıştır. Ancak, bu tamamen yorumsamaya dayalı bir süreç de değildir. Afet gibi kriz durumlarında siyasal aktörler, birbirlerini suçlarlarken karşıdakinin karakterini, ahlaki değerlerini veya olayın sonuçlarını ele alırlar (Hansson, 2018). Dolayısıyla, aşağıda görüleceği üzere, yine aynı örnekten hareketle, muhalefet stereotipinin “makyavelist” özelliği yazarın algılamasını değil, iktidarın muhalefete ilişkin suçlamalarından çıkarsanan sonucu yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu yorumsamalar, çalışmanın metodolojisinden ileri gelen ve literatürde de karşılığı bulunan bir analiz sürecinden ileri gelmektedir. Bu çıkarımlar, aşağıda yer alan kriterlere göre seçilen 10 olay veri olarak kullanılarak yapılmıştır.

Çalışmada, nitel içerik analizlerinde olduğunun aksine sistematik bir veri kaydından ziyade, veriler araştırma sorusunun cevaplanabilmesi adına en açık örneklerden seçilmiş; ancak, yukarıda bahsedilen veri toplama sürecindeki kısıtlara bağlı kalmıştır. Böylece Türkiye’de 1999’dan 2023’e yaşanan en ölümcül 10 afet boyunca (Tablo 1) siyasetçilerin nasıl bir dilsel kullanım tercih ettikleri ve bu dilin içerisinde örtük biçimde bulunan iktidar-muhalefet ilişkileriyle ilintili temalar tartışılmıştır.

Tablo 1: Türkiye’de 1999’dan 2023’e Ölüm Sayıları Bakımından En Şiddetli 10 Afet

Afet Tarihi	Afet Türü	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
17.08.1999	Deprem	17.127	43.953
12.11.1999	Deprem	845	4.948
08.01.2003	Ulaşım kazası	75	5
01.05.2003	Deprem	177	520
26.05.2003	Ulaşım kazası	74	-
02.02.2004	Bina çökmesi	94	28
23.10.2011	Deprem	604	4.152
13.05.2014	Endüstriyel kaza	301	80
30.10.2020	Deprem	115	1.034
06.02.2023	Deprem	50.096	107.204

Kaynak: <https://public.emdat.be/data> (EM-DAT, CRED)

4. Bulgular

Türkiye’de yaşanan afetler sonrasında siyasal aktörlerin belli çerçevelenmeleri daha sık ve vurgulu biçimde kullandıkları söylenebilir. Bu kullanım iktidar ve muhalefet için farklılaşmaktadır. Aşağıdaki iki alt başlık boyunca hem iktidar hem de muhalefetin söylemsel çerçeveleri arasında ayrışan ve araştırma sorusuna cevap verebilecek temaları sıralamak mümkündür.

4. 1. Türkiye’de Afetler ve Muhalefetin “Beceriksiz ve Baskıcı İktidar” Algılamaları

Yukarıda da değinildiği üzere Türk siyasetinde ve toplumunda yüksek derecede bir kutuplaşma ortamı mevcuttur. İktidarın materyal getirisinin de fazla olduğu bir siyasal hayatla (Kalaycıoğlu, 2001) birlikte bu kutuplaşma, afetlerin de bir siyasal karşılaşma alanı haline gelmesini beraberinde getirir. Bu örüntü, bilhassa Türkiye’de muhalefetin uzun yıllar sürdürdüğü “beceriksiz iktidar” algılamalarını (Tutan, 2023) yeniden, ama bu defa afetler bağlamında ortaya çıkarır. Bunun bir örneği, Gölcük depremi sonrasında Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖDP) Genel Başkanı Ufuk Uras’ın iktidarı “yapılaşmada yaşanan rezaletlere son vermeye çağırdığı” sözleridir (Cumhuriyet, 1999i, s. 9). Yine benzer şekilde, Fazilet Partisi (FP), DYP ve ilgili dönemde meclis dışında bulunan CHP de; hükümetin, “geç kaldığını”, olağanüstü hâl ilan edilmesinin “geciktiğini” ve “merkeziyetçi kamu yönetiminin bir çöküntü içinde olduğu” konularında birleşmekte (Cumhuriyet, 1999j, s.19) ve hükümeti “beceriksiz” olarak algıladıklarına vurgu yapmaktadırlar.

Yine 2011 Erciş depreminde aynı örüntüyü görmek mümkündür. 25 Ekim 2011 tarihinde deprem sonrası politikalarda yaşanan aksaklıkları “siyasi malzeme” yapmayacağını belirten dönemin Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, bu açıklamasından bir gün sonra hükümete yönelik “beceriksizlik” algılamalarıyla beraber daha şiddetli bir muhalefet diline de başvurmuştur (Cumhuriyet, 2011a, s. 7; 2011b, s. 4):

...Van enkaz altında, vali ayrımcılık derdinde... Van halkı deprem sonrası zulmünü yaşamaya devam ediyor. Hükümet, çadır battaniye göndermediği kente cop, gaz gönderiyor. Yardım organizasyonu meselesi toplu işkence ve zulme dönüşmüş vaziyette.

Deprem sonrasında güvenlik güçlerinin sert müdahalelerine atıf veren bu konuşmasında Demirtaş, Van Valisi Münir Karaloğlu’nun kendisinin telefonlarına çıkmadığından hareketle “ayrımcılık” suçlamasını iktidara yöneltmektedir. Buna ek olarak, “toplular işkence ve zulüm” temalarıyla ise “baskıcı iktidar” motifini işlemektedir. Depremden üzerinden sadece üç gün geçmişken siyasal çatışma öyle bir boyuta evrilir ki iktidar ve muhalefet arasında terörizm tartışmaları karşılıklı bir hal alır. Dönemin Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, TBMM’de Demirtaş’ı ziyaret ederek belediye ile valilik arasındaki telefon trafiğinin düzeltileceğini söylemiş de diğer siyasal partilerden ve isimlerden gelen açıklamalar tansiyonu düşürmeye yetmemektedir. BDP Grup Başkanvekili Hasip Kaplan; “PKK, hükümet ve devlete silah susturma” çağrısı yaparken, CHP’den Sezgin Tanrıkulu Van Belediye Başkanı’na olan tavrı eleştirmekte ve “felaketlerin ayrışma değil, bir arada yaşamının günü” olduğunu ifade etmektedir (Cumhuriyet, 2011c, s. 4). Bir anlamda yerel yönetim-merkezi hükümet çatışması olarak adlandırılabilir bu tartışmalar depremden altı gün sonra da halen devam eder. Yine Van Belediye Başkanı Bekir Kaya’nın, Van Valisinin AK Parti’nin “avukatlığına soyunduğunu” belirttiği açıklamasıyla birlikte, “(Beşir Atalay’ın yeterli çadır olduğuna yönelik açıklamaları) ... insanları büyük beklentiye soktu, bizim de işlerimizi zorlaştırdı. Çünkü bu kocaman bir yalan...” sözleri (Cumhuriyet, 2011d, s. 11) muhalefetin “beceriksiz iktidar” temasını işlemektedir.

2014 yılının 13 Mayıs'ında Manisa'nın Soma ilçesinde yaşanan maden patlamasında da benzer saptamaları yapmak mümkündür. Afetin ertesi günü CHP Manisa Milletvekili Özgür Özel, partisinin bir önceki sene Soma'daki madenlerin araştırılması için önerge verdiğini ancak bunun AK Parti oylarıyla reddedildiğini ifade eder (Cumhuriyet, 2014a, s. 11). Afetten iki gün sonra yine Özel "beceriksiz iktidar" temasının yanında, 2011 Van Erciş depreminde de açığa çıkmış olan "baskıcılık" nitelemesini hükümete yöneltir. Özelle göre, hükümet kriz yönetimi konusunda "acziyet" içindedir ve dönemin Enerji Bakanı Taner Yıldız, Soma'ya gelişi sonrasında tüm iletişimi kendi tekeline almıştır (Cumhuriyet, 2014b, s. 6). Benzerlikler 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonraki davranışlarda da devam eder. Depremden üç gün sonraki açıklamasında CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun ifadeleri şu şekildedir (Cumhuriyet, 2023g, s. 5):

Her konuda sınıfta kaldıkları gibi bunda da kaldılar. Bu sürecin başlıca sorumlusu varsa; o da Erdoğan'dır. 20 yıldır ülkeyi depreme hazırlamayan bu iktidardır... Deprem vergilerini çetelere yedirdiler. Bu ülkeyi ne zaman batırır 'Yanımda olun' çağrıları yapıyor. Hadi oradan, seninle işim olmaz. Olmayacak da... Bürokratik engel mi koyuyorlar? Yapın, dinlemeyin...

Kılıçdaroğlu'nun bu açıklamasında da yukarıda belirtilen "beceriksiz ve baskıcı iktidar" motifleri, "sınıfta kalmak, vergileri çetelere yedirmek, batırmak ve bürokratik engel" ifadeleriyle ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda bu konuşmanın, 14 Mayıs 2023 Genel Seçimlerine yaklaşık üç ay kala yapıldığını da hatırlatmakta fayda vardır. Siyasal partilerin parlamentodaki negatif kampanyaları, söylem sertlikleri ve sözlü saldırı davranışlarına eğilimleri seçimlere yakın dönemde artar (Poljak ve Walter, Baskıda). Yukarıdaki ifadelerin, parlamentoda değil, parlamento kurallarının olmadığı bir ortamda yapılmasının da bu sertliği artırdığı söylenebilir. Belki de, dönemin CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın Konya'daki bina çökmesi sonrasında 5 Şubat 2004 tarihinde yaptığı "Bir kişiye parmağımızı yöneltip suçlu ilan etmek istemiyorum. Bütün toplumun suçlu olduğunu düşünüyorum..." açıklamasını (Cumhuriyet, 2004, s. 7) ilgili afetin siyasal sorumluluğunun depremlere kıyasla daha belirsiz olmasının yanında, tarihin henüz bir sonraki genel seçimlerden üç sene uzak olmasında ya da henüz AK Parti iktidarının ilk yıllarında olmasında da aramak mümkündür.

Görüldüğü üzere, Türkiye'de muhalefetin bakış açısından afetler, muhalefetin çoğu defa öncelikle çekingen davranıp daha sonrasında günlük siyasal bağlamdan hareketle iktidarı eleştirdiği olaylar görünümündedir. Diğer bir deyişle, muhalefetin afet tanımı, afetin gerçekleştiği siyasal bağlamdan koparılamayan ve iktidarın "beceriksiz ve baskıcı" algılandığı unsurları barındırır. Bu sözlü davranışların arkasında bir iktidar motivasyonu bulunmaktadır. Bunun doğrudan bir görünümü, Kılıçdaroğlu'nun 2020 Kasım'ında İzmir merkezli depremden sonra yaptığı grup toplantısı konuşmasında bulunabilir (Cumhuriyet, 2020a, s. 5):

Alanda 6 bin personel görev yaptı. İş makineleri, 267 binek araç desteği verildi. 9 ayrı alanda şarj istasyonları oluşturuldu. Bunlar İzmir Büyükşehir ve İzmir'deki belediyelerimiz tarafından yapıldı. Ayrıca 56 belediyemiz 180 araç, bin 124 personelle

destek verdi... İzmir’de hiç kimse aç ve açıkta değil... 17 yılda depremle ilgili 58 araştırma önergesi vermişiz. AK Parti ve MHP milletvekilleri ‘Depremi araştırmaya gerek yok’ demişler... Muhalefet olarak biz görevimizi yaptık mı? Deprem konusunda alınması gereken önlemler konusunda Türkiye tarihinde en nitelikli, en kaliteli raporunun hazırlayıp hükümete sunan tek parti var: CHP... (Deprem konusunda siyasalar) ...neden yapılmıyor? Bu, bir siyasi tercihtir. Siyasi tercihte bulunan ise iktidar partisidir... Şunu her vatandaşın bilmesini isterim: Artık CHP’nin devleti yönetme zamanı gelmiştir...

Burada ana muhalefet liderinin tavrı; olumlu özellikleri kendi iç-grubuna, olumsuz özellikleri ise dış-grup olan iktidara yüklemeye olarak özetlenebilir. Kılıçdaroğlu; kendilerinin “muhalefet” olarak görevlerini rapor sunmak ve araştırma önergesi vermekle yaptıklarını belirtirken, aynı zamanda muhalif rolden çıkararak belediyelerinin deprem sonrasındaki çalışmalarından da bahsetmektedir. Deprem sorumluluğu ise “siyasi tercih” söylemiyle birlikte iktidara atfedilmekte ve bu, açıklamanın son cümlesinde CHP’nin “devlet yönetme zamanının geldiğine” yönelik bir meşrulaştırma zemini oluşturmaktadır. Dolayısıyla muhalefetin afetleri çerçevelemesindeki “iktidar odaklı siyaset” düşüncesi bir kez daha belirmektedir. Ancak, tabii ki bu sadece Türkiye’de muhalefete özgü bir düşünce eğilimi değildir; iktidarın da içerik itibarıyla farklı, ancak davranış olarak benzer bir örüntü göstererek muhalefete yönelik nitelemeleri Türk siyasetinin çarpışmacı zeminini afetler bağlamında yine ortaya çıkarır. Buradan yola çıkılarak, bir sonraki alt başlıkta da muhalefet için yapıldığı gibi Türkiye’de iktidarın afetleri siyasal olarak nasıl çerçevelediği incelenebilir.

4. 2. Türkiye’de Afetler ve İktidarın “Sorumsuz ve Makyavelist Muhalefet” Algılamaları ile Normalleştirme Davranışı

Türk siyasetinde muhalefetin iktidar algılamalarında nasıl ki belli kalıplar afetler bağlamında da ortaya çıkıyorsa; iktidarın muhalefet tarafından algılamalarında da en öne çıkan temalardan ikisi olan “sorumsuz ve makyavelist muhalefet” nitelemeleri (Tutan, 2023) yine afetler sonrasındaki sözlü ifadelerde saptanabilmektedir. Hem bu olguyu hem de bu başlıktan önceki son paragrafta değinilen iktidar motivasyonunu 2003 yılının Mayıs ayında gerçekleşen Bingöl merkezli deprem sonrasında görmek mümkündür. Dönemin hükümet sözcüsü Cemil Çiçek, PKK’nın Bingöl’de gerçekleştirdiği 1 Mayıs terör eyleminden sonra hükümeti eleştiren CHP’yi “siyasi nema” çıkarmaya çalışmakla suçlayarak (Cumhuriyet, 2003a, s. 4) makyavelist bir muhalefet portresini olumsuzlamaktadır. AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2020 İzmir depreminden sonraki sözlerinde ise “sorumsuz muhalefet” temasını şöyle işlemektedir (Cumhuriyet, 2020b, s. 4):

(Kılıçdaroğlu’na)... Bir işi bilirsün konuşursun ama bilmediğin iş hakkında niye konuşursun? Sus da adam sansınlar. İzmir milletvekilisin, şöyle bir uğrayıp, gününbirlik gidip dönüyorsun. Senin orada başından sonuna kadar kalman lazım. Bunu da yapmıyorsun, kalkıp orada canhıraş her şeyini feda etmeye hazır olan bakan arkadaşlarımız, STK’larımız hakkında ileri geri konuşuyorsunuz.

...

(CHP sözcüsü Faik Öztrak'ı kastederek) ...CHP'nin Sözcüsü'nün dedesi de İçişleri Bakan'ıydı. Kalkıp da geriye bakıp neler olmuş, bunu sorgulama hassasiyetini göstermeyen bu zihniyet, kalkıyor bu yalan yanlış ifadeleri kullanabiliyor.

Görüldüğü üzere, iktidar için afetlerde muhalefetin eleştirilerini dile getirmesi “ileri-geri, yalan-yanlış konuşmak” anlamına gelmektedir. Bir başka anlatımla, afet durumunda iktidarın muhalefetten beklentisi herhangi bir siyasal açıklamadan uzak durmasıdır. Halbuki aynı tarihlerde, 2017 itibariyle muhalif pozisyondan çıkmaya başlayan MHP, Bahçeli'nin ağzından CHP'nin “adeta süttten çıkmış ak kaşık gibi davranıp kusur ve suçlu aradığını” ve “İzmir'de enkaz altında kalanın CHP zihniyetinin belediyecilik anlayışı” olduğunu dile getirmektedir (Cumhuriyet, 2020c, s. 4). Dolayısıyla Türkiye'de afetler durumunda hem muhalefet hem de iktidar öncelikle “siyaset yapılmaması” gerektiğini telkin eder, ancak her iki konumda bulunan siyasal partiler de afetin olumsuzluklarını karşı tarafa yükleme eğilimindedirler veya karşı grubun davranışlarını birtakım olumsuz sıfatlarla nitelerler.

İkinci olarak yine tıpkı muhalefette olduğu gibi iktidar da kendisini olumlamaya çalışır. Fakat iktidarın bu konudaki refleksi zaman zaman muhalefetten daha farklı işleyebilmiştir. 2003 yılındaki Bingöl depreminde Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu “enkaz altında kalanın” sistem olduğunu iddia ederken, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül uygulama hatasından bahseder (Cumhuriyet, 2003b, s. 8). Bu minvalde iktidar da afetlerin sorumluluğunu dolaylı ya da doğrudan kendinden uzaklaştırmaya çalışır. Öyle ki Erdoğan'ın 2011 Van depreminden sonraki açıklamalarında bu dolaylı uzaklaştırmayı görmek mümkündür (Cumhuriyet, 2011e, s. 5):

Ama ne yazık ki olay kontrol dışına çıkınca bu çadırlar yetmez bir durum arz ediyor ve ondan sonra da bakıyorsunuz televizyonlar, ‘Hemen çadır yok, şu yok, bu yok’ diyor. İlk 24 saatte bu konuda bir başarısızlık oldu. Bunu kabul ediyoruz. Burada bir eksiğimiziz oldu. Ama bu tür olaylarda artık bu kadar eksik de bu kadar hata payı da olacaktır.

Yukarıdaki açıklamada, “kontrol dışılık”, “bu tür olaylar” gibi ifadelerle iktidar, yaşanan afetin olağandışılığını bir meşrulaştırma zemini olarak kullanarak mevcut yetersizliklerdeki sorumluluğu siyasalara değil, doğaya yükleme eğilimi göstermektedir. Bunun bir diğer örneği, 1999 Gölçük depreminden sonra dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in afeti “on tane Erzincan eder”² şeklinde tanımlamasıdır (Cumhuriyet, 1999j, s. 1). Afet sorumluluğunun uzaklaştırılması davranışı yukarıda olduğu gibi afetin “olağandışılığı” vurgulanarak eylenebileceği gibi, aynı zamanda normalleştirilmeye çalışılmasıyla da gerçekleşebilir.

İktidar kanadında ve medyada “yüzyılın felaketi” söylemiyle algılanan 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri de olağandışılıkla birlikte düşünülmeyle beraber, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın “kader planı” vurgusu (Cumhuriyet, 2023h, s. 5), 2014 yılının Mayıs ayında gerçekleşen afeti anımsatır. 15

2 Resmi verilere göre; 1939 yılındaki Erzincan depreminde 32.968 insan hayatını kaybetmişken, 1999'daki ilk depremde bu sayı 17.480'dir. Nüfus sayıları ve şehirlerin büyüklüğü düşünüldüğünde Erzincan depreminin ne kadar yıkıcı olduğunu daha kolay anlamak mümkündür. Bkz. (Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü)

Mayıs 2014'te Manisa'nın Soma ilçesindeki madende meydana gelen patlama sonrasında Erdoğan'ın açıklaması şu şekildedir (Cumhuriyet, 2014b, s. 6):

Lütfen buralarda bu olaylar hiç olmaz diye yorumlamayalım. Bunlar olağan şeylerdir. Literatürde iş kazası denilen bir olay vardır. Bunun yapısında fitratında bunlar var. Hiç kaza olmayacak diye bir şey yok. Tabi[i] için boyutunun bu kadar fazla olması bizi derinden yaralamıştır.

Görüldüğü üzere, iktidarın yaşanan afeti 2023'te olduğu gibi "olağanüstülikle" açıklaması, olumsuzlukların maddi düzeyden manevi boyuta çıkarılmaya çalışılması gibi görünmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2011'deki "kontrol dışılık" vurgusunu burada da yapmaktadır. Bu anlamda iktidarın afetler sonrasındaki davranış eğilimleri de, tıpkı muhalefette olduğu gibi bir süreklilik arz etmektedir. İktidar da hem 2023'te hem de 2011'de belli sorumlulukları kabul etmektedir, ancak bu sorumlulukların sonuçlarının algılanandan daha az olduğunu afetlerin büyüklüğü, olağanüstülüğü, kontrol dışılığı gibi meşrulaştırma zeminleri bularak ifade etmeye çalışmaktadır. Yine muhalefetin iktidara yönelik nitelemeleri gibi, iktidar da muhalefeti "sorumsuzluk ve çıkarıcılık" ile algılamaktadır. Bu yönüyle Türkiye'de afetler sonrasındaki siyasal söylemler, yukarıda belirtilen Türk siyasetinin temel karakteristiklerinden biri olan "yüksek yoğunluklu iktidar mücadelelerini" gösteren örnekler olarak ortaya çıkmaktadır. Zira, incelenen dönemde depremler, bina çökmesi, maden kazası dışında art arda gerçekleşen uçak kazalarında (Bkz. Tablo 1) siyasetin sessiz kalması, siyasal sorumlu bulamayan muhalefet ve iktidarın bu afetlerde karşı karşıya gelmemesini beraberinde getirmiştir. Ancak diğer afetler sonrasındaki durumlara benzer şekilde, yukarıda alıntılanan açıklamaların neredeyse tamamının siyasal partilerin liderleri tarafından yapılmış olması da yine Türk siyasetinin parti lideri odaklı yapısını göstermektedir.

5. Sonuç

Bu çalışma boyunca, genel itibarıyla hem siyaset bilimi ile afetlerin nasıl anlaşılabilirliği hem de Türkiye'de afetlerin siyasal hayatta nerede ve nasıl yer aldığına ilişkin değerlendirmeler sunulmuştur. Bunun için Türk siyasetinin ana aktörleri olan siyasal partiler ve liderlerinin birbirlerini nasıl algıladıkları, karşılıklı olarak yöneltilen eleştiriler, nitelemeler ve suçlamalar bağlamında Türkiye'de son yirmi beş yılda yaşanan en ölümcül on afete ilişkin siyasal açıklamalar ile değerlendirilmiştir. Bu incelemede siyasal aktörlerin karşılıklı algılamalarında öne çıkan temaların hem afetleri nasıl etkilediği hem de ondan nasıl etkilendiği araştırılmıştır.

Bu bağlamda yürütülen analizlerden elde edilen bulgularla ilgili şunlar söylenebilir: Birincisi, afetler doğa bilimlerinin olduğu kadar sosyal bilimlerin ve bunun içinde siyaset biliminin de araştırma konularına dahildir. Bu yönleriyle afetler siyaseti etkileyebileceği ve dönüştürebileceği gibi, siyaset yapma biçimleri de afetlerin sonuçlarına, hatta afetlerin oluşumuna etki edebilir. İkincisi, Türkiye'de afetler siyasal açıdan birtakım benzerlikler taşımaktadır. Bunlar; afetlere olağanüstülük atfetme, devlet dışı organizasyonlara şüphyle bakma ya da onları iktidar ve muhalefet olarak ayrıştırma,

ordunun afet sonrası sürece müdahil olup olmaması tartışmaları, devlet yardımının beklenmesi ve devlet ile siyaset arasındaki iletişimin kopukluğu, daha açık bir ifadeyle, atanmışlar ile seçilmişler ilişkisindeki çatışmalar olarak belirtilebilir. Son olarak ise Türkiye’de afetler Türk siyasetinde belli davranış kalıpları doğurmaktadır. Bu davranış kalıpları her ne kadar içerikleri farklı olsa da iktidar ile muhalefette bulunan grupların iktidar motivasyonu ile hareket ederek birbirlerine karşı farklı nitelendirmeler üretmesi veya halihazırdaki nitelendirmelerin afet sürecinde de kullanılması, muhalefetin belediyeler aracılığıyla iktidar gibi davranmaya çalışırken söylemleriyle muhalefet refleksini sürdürmesi ve iktidarın da mümkün olduğu ölçüde sorumluluğu kendinden uzaklaştırmaya çalışma davranışı olarak ifade edilebilir.

Tam da bu “stereotipsel” algılamalar, toplumun yaşanan afetlere karşı daha kırılgan olmalarını beraberinde getirebilmektedir. Zira devlet, toplum ve siyaset arasındaki ilişkiler Türk siyasal hayatında bu olgunun önünü açacak şekilde tezahür etmektedir. Toplum ile siyaset arasındaki mesafe farkı bir afet durumunda sivil toplumun eksikliğinin daha görünür olmasına yol açmaktadır. Bu, hem toplum hem de siyaset tarafından inşa edilmiş bir tarihselliklerdir. Toplumun sivil örgütlenmelere karşı mesafeliliği yanında gerek toplum gerekse de siyasetin devlet kurumuna bir yapısal özellik atfetmeleriyle birlikte siyasetin ve dolayısıyla Türkiye’de devletin sivil topluma karşı şüpheli bakışı söz konusudur. Böyle bir ortamda da siyaset, bir afet durumunda hem kendisini tek yetkili görmekte hem de toplum tarafından ona bu rol biçilmektedir. Bunun sonucu olarak ise siyasal hayatta yer alan grupların birbirlerini gayrimeşru saymaya kadar giden bir çatışma ortamı da afetlere karşı dirençsiz kurumlar meydana getirebilmektedir.

Bu çalışma boyunca, yukarıda bahsedilen sonuçlar, kısıtlı bir veri seti ve zaman zaman sistematik olmayan bir veri toplama süreciyle elde edilmiştir. Bunda, Türkçe literatürde siyaset ve afetler arasındaki etkileşimlerin siyaset tarafıyla ilgilenen çalışmaların sayısının az olmasından dolayı teorik bir altyapıya ulaşamaması birincil derecede etkili olmuştur. Bu bağlamda, ileriki çalışmalarda Türk siyasetinin afetler ile arasındaki karşılıklı ilişkilerin nasıl gerçekleştiğini ortaya çıkarabilecek biçimde sistematik bir veri toplama süreci ve analizi yürüten araştırmaların önemli derecede teorik bir katkı sağlayacağı belirtilebilir. İkinci ve son olarak ise, yine çalışmanın sınırlılıklarından biri olan tarihsellik, temel içerik analizleriyle birlikte aşılabilir ve dönemselsel olarak en azından Türk siyasal hayatının çok partili dönemini içerecek şekilde genişletilerek, bu çalışmada ortaya konulmaya çalışılan Türkiye’de siyaset ve afetler ilişkisinin süreklilik ve değişimleri gelecek araştırmaların konusu olabilir.

Kaynakça

- “AKP görmezden geldi.” (2014a, 14 Mayıs). *Cumhuriyet*, 11.
- “Atalay’dan çadır itirafı”. (2011c, 26 Ekim). *Cumhuriyet*, 4.
- “Bahçeli, iktidarı akladı CHP’yi hedef aldı”. (2020c, 6 Kasım). *Cumhuriyet*, 6.
- “BDP Başkanı Selahattin Demirtaş: Vali ve hükümet ayrımcılık yapıyor.” (2011b, 26 Ekim). *Cumhuriyet*, 4.
- “BDP’li Belediye Başkanı Bekir Kaya: Acilen afet bölgesi ilan edilmeli. (2011d, 29 Ekim)”. *Cumhuriyet*, 11.
- “Bilgisizlik ve menfaat.” (2023a, 7 Şubat). *Cumhuriyet*, 7.
- “Bu, iktidarın tercihi”. (2020a, 4 Kasım). *Cumhuriyet*, 5.

- “Demirtaş: Yardımlarda kardeş kokusu var”. (2011a, 25 Ekim). *Cumhuriyet*, 7.
- “Depremın yaraları sarılacak”. (1999i, 18 Ağustos). *Cumhuriyet*, 9.
- “Devlet, olması gerektiği yerde yoktu”. (1999a, 18 Ağustos). *Cumhuriyet*, 3.
- “Devletin eli gecikti”. (1999c, 19 Ağustos). *Cumhuriyet*, 9.
- “Enkaza müdahale geç yapıldı”. (1999b, 18 Ağustos). *Cumhuriyet*, 4.
- “Erdoğan'dan itiraf”. (2011e, 27 Ekim), 5.
- “Gelin tutuklayın”. (2023g, 9 Şubat), *Cumhuriyet*, 5.
- “İhale Yasası'na deprem tırpanı.” (2003, 6 Mayıs), *Cumhuriyet*, 4.
- “İnşaat sektörü 'başıboş'”. (1999d, 19 Ağustos). *Cumhuriyet*, 6.
- “Milletvekilleri Somada 'Göz göre göre geldi'” (2014b, 15 Mayıs). *Cumhuriyet*, 6.
- “Mumcu: Sistem enkaz altında kaldı.” (2003b, 2 Mayıs). *Cumhuriyet*, 8.
- “Mühendislik hataları ağır”. (1999g, 22 Ağustos). *Cumhuriyet*, 8.
- “Müteahhit yakalandı.” (2004, 5 Şubat), *Cumhuriyet*, 7.
- “Müteahhitler denetlenmedi.” (2023c, 9 Şubat). *Cumhuriyet*, 4.
- “Rahatsız”. (2023h, 9 Şubat). *Cumhuriyet*, 5.
- “Rant siyaseti yıktı!”. (2023d, 12 Şubat). *Cumhuriyet*, 5.
- “Ses var, devlet yok”. (2023b, 8 Şubat). *Cumhuriyet*, 1.
- “Sorumluluk yine yurttışta”. (2020b, 6 Kasım), *Cumhuriyet*, 4.
- “Sorumsuz yayın panik yarattı”. (1999e, 19 Ağustos). *Cumhuriyet*, 10.
- “Türkiye çare arıyor”. (1999j, 21 Ağustos). *Cumhuriyet*, 19.
- “Yıkılan binalar kaçak çıktı”. (1999f, 22 Ağustos). *Cumhuriyet*, 5.
- “Yollar tıkanı, yardım gecikti”. (1999h, 22 Ağustos). *Cumhuriyet*, 9.
- Abney, F. G. ve Hill, L. B. (1966). Natural disasters as a political variable: The effect of a hurricane on an urban election. *The American Political Science Review*, 60(4), 974-981. <https://doi.org/10.2307/1953770>
- African Research Bulletin: Political, Social and Cultural Series. (2004, Şubat). 41(2), 15627-15662. <https://doi.org/10.1111/j.1467-825X.2004.00197.x>
- Ahbab. (2023, 6 Şubat). AFAD ve valiliklerin yayınlıyacağı ihtiyaç listeleri haricinde bilinçsiz şekilde kamyonlarla yardım göndermek #deprem bölgesindeki çalışmalara zarar verebilir. Bölgedeki çalışmalara destek olmak için resmi kurumlar ve STK'ların paylaştığı banka hesaplarına bağış yapabilirsiniz [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/ahbab/status/162.266.8539445354503>
- Akarca, A. T. ve Tansel, A. (2009). Social, political and economic determinants of Turkish voter choice in the 2002 parliamentary election. *Economic Research Forum, Working Paper*, 459.
- Anadolu Ajansı [@anadolujansi]. (2023, 10 Şubat). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Adıyaman Üniversitesi Stadyumu'nda kurulan çadır kentte açıklamalarda bulunuyor [Broadcast]. Twitter. https://twitter.com/i/broadcasts/1RDGLaYObDdJL?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E162.401.5863308341251%7Ctwgr%5Ec312f946936a25268978a80374432c4c30e843f9%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.aa.com.tr%2Ftr%2Fasin-felaketi%2Fcumhurbaskani-erdogan-afad-hesabindaki-yardimlarin-herkuru-su-deprem-bolgesinde-harcaniyor%2F2814310
- Anadolu Ajansı. (2019). CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu: Yeni bir geleneği başlatıyoruz. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/chp-genel-baskani-kilicdaroglu-yeni-bir-gelenegi-baslatiyoruz/1390410> adresinden 14 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.

- Arbatli, E. ve Rosenberg, D. (2021). United we stand, divided we rule: How political polarization erodes democracy. *Democratization*, 28(2), 285-307. <https://doi.org/10.1080/13510.347.2020.1818068>
- Armağan, S. (1978). Memleketimizde ilk parlamento seçimleri. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Hzl.), *Armağan: Kanun-u Esasî'nin 100. Yılı* (s. 147-167) içinde. Sevinç Matbaası.
- Ayan, P. (2010). Authoritarian party structures in Turkey: A comparison of the Republican People's Party and the Justice and Development Party. *Turkish Studies*, 11(2), 197-215. <https://doi.org/10.1080/14683.849.2010.483859>
- Aydın-Düzgüt, S. ve Balta, E. (2019). When elites polarize over polarization: Framing the polarization debate in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 60, 153-176. <https://doi.org/10.1017/npt.2018.15>
- Aydın, S. ve Taşkın, Y. (2015). *1960'tan günümüze Türkiye tarihi* (3. basım). İletişim Yayınları.
- Bankoff, G. (1999). A history of povert: The politics of natural disasters in the Philippines, 1985-95. *The Pacific Review*, 12(3), 381-420. <https://doi.org/10.1080/095.127.49908719297>
- Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü (2014). Büyük depremler. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/> adresinden 14 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.
- Bolin, R. ve Bolton, P. (1986). *Race, religion, and ethnicity in disaster recovery*. University of Colorado, Institute of Behavioral Science.
- Carey, J. (2007). Competing principals, political institutions, and party unity in legislative voting. *American Journal of Political Science*, 51(1), 92-107. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2007.00239.x>
- Chang, C. P. ve Berdiev, A. N. (2015). Do natural disasters increase the likelihood that a government is replaced? *Applied Economics*, 47(17), 1788-1808. <https://doi.org/10.1080/00036.846.2014.1002894>
- Cockburn, A., St. Clair, J. ve Silverstein, K. (1999). The politics of "natural" disaster: Who made mitch so bad?. *International Journal of Health Services*, 29(2), 459-462.
- Cop, B. (2011). Extreme instability in electoral system changes: The Turkish case. *Turkish Studies*, 12(1), 5-13. <https://doi.org/10.1080/14683.849.2011.563499>
- Cumhuriyet. (2018). CHP'li vekilden imar affi yorumu: Seçim rüşveti. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpli-vekilden-imar-affi-yorumu-secim-rusveti-1147781> adresinden 14 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Cumhuriyet. (2023e). CHP'li Sındır: Afet Yeniden İmar Fonu'nda insan yok, beton var!. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/chpli-sindir-afet-yeniden-imar-fonunda-insan-yok-beton-var-2061262> adresinden 14 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Cumhuriyet. (2023f). Haluk Levent: Biz yeteri kadar yardım aldık, yardım yapmak isteyenler AFAD'a yollasın. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/haluk-levent-biz-yeteri-kadar-yardim-aldik-yardim-yapmak-isteyenler-afada-yollasin-2051205> adresinden 18 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Çabuk, A. (2020). 2002 sonrası Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin beyannamelerinde afet ve acil durum. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(10), 189-205.
- Çarkoğlu, A. (2002). Turkey's november 2002 elections: A new beginning? *Middle East Review of International Affairs*, 6(4), 30-41.
- Çelebi, O. ve Tekdoğan, Z. (2021). Değişen partiler, değişmeyen siyaset: 1950 Eskişehir ve 1958 Çankırı sel felaketleri. *Akademik Hassasiyetler*, 8(15), 315-339.
- Çelik, A. B., Bilali, R. ve Iqbal, Y. (2017). Patterns of 'othering' in Turkey: A study of ethnic, ideological, and sectarian polarisation. *South European Society and Politics*, 22(2), 217-238. <https://doi.org/10.1080/13608.746.2016.1250382>
- Diken. (2023a). CHP'den 'imar affi' savunması: AKP'nin taktiği idi. <https://www.diken.com.tr/chpden-imar-affi-savunmasi-akpnin-taktigi-ydi/> adresinden 14 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.

- Diken. (2023b). 'Ahabap' birilerinin gücüne gidiyor: Devletin otoritesi sarsılıyormuş. <https://www.diken.com.tr/ahbab-birilerinin-gucune-gidiyor-devletin-otoritesi-sarsilyormus/> adresinden 18 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Dios, M. S. de (1999). Parliamentary party discipline in Spain. S. Bowler, D. M. Farrell ve R. S. Katz (Ed.), *Party discipline and parliamentary government* (s. 141-162) içinde. Ohio State University Press.
- Drisko, J. ve Maschi, T. (2016). *Content analysis*. Oxford University Press.
- Drury, A. C. ve Olson, R. S. (1998). Disasters and political unrest: An empirical investigation. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 6(3), 153-161. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.00084>
- Erişen, C. ve Erdoğan, E. (2019). Growing perceived threat and prejudice as sources of intolerance: Evidence from the 2015 Turkish general elections. *Turkish Studies*, 20(1), 1-25. <https://doi.org/10.1080/14683.84.9.2018.1488592>
- Fair, C. C., Kuhn, P. M., Malhotra, N. ve Shapiro, J. N. (2017). Natural disasters and political engagement: Evidence from the 2010-2011 Pakistani floods. *Quarterly Journal of Political Science*, 12(1), 99-141. <https://doi.org/10.1561/100.000.15075>
- Fothergill, A. (1996). Gender, risk, and disaster. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 14(1), 33-56. <https://doi.org/10.1177/028.072.709601400103>
- Foucault, M. (2014). *Özne ve iktidar* (I. Ergüden ve O. Akınhay, Çev.) (2. basım). Ayrıntı Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1994).
- Frey, F. (1965). *The Turkish political elite*. The M.I.T. Press.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis*. Northeastern University Press.
- Guggenheim, M. (2014). Introduction: disaster as politics – politics as disasters. *The Sociological Review*, 62(1), 1-16. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12121>
- HaberTürk. (2019). İmar Barışı tanıtım filmi [Video]. HT Video. <https://www.haberturk.com/video/haber/izle/imar-barisi-tanitim-filmi/599731>
- Hansson, S. (2018). The discursive micro-politics of blame avoidance: unpacking the language of government blame games. *Policy Sciences*, 51, 545-564. doi: <https://doi.org/10.1007/s11077.018.9335-3>
- Heper, M. (1991). The state, religion and pluralism: The Turkish case in comparative perspective. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 18(1), 38-51. <https://doi.org/10.1080/135.301.99108705525>
- Heper, M. (2002). The consolidation of democracy versus democratization in Turkey. *Turkish Studies*, 3(1), 138-146. <https://doi.org/10.1080/714005698>
- IndependentTürkçe. (2023). Haluk Levent'ten "Protokol yok, devletten ayrı çalışıyor" iddialarına yanıt. <https://www.indyturk.com/node/610226/haber/haluk-leventten-protokol-yok-devletten-ayr%C4%B1-%C3%A7al%C4%B1%C5%9F%C4%B1yor-iddialar%C4%B1na-yan%C4%B1t> adresinden 18 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Jenkins, M. D. (2019). Natural disasters and political participation: The case of Japan and the 2011 triple disaster. *Journal of East Asian Studies*, 19, 361-381. <https://doi.org/10.1017/jea.2019.26>
- Kabasakal, M. (2014). Factors influencing intra-party democracy and membership rights: The case of Turkey. *Party Politics*, 20(5), 700-711. <https://doi.org/10.1177/135.406.8812453366>
- Kalaycıoğlu, E. (2001). Turkish democracy: Patronage versus governance. *Turkish Studies*, 2(1), 54-70. <https://doi.org/10.1080/14683.849.2001.11009173>
- Katz, D. ve Braly, K. W. (1933). Racial stereotypes of one hundred college students. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 28(3), s. 280-290. <https://doi.org/10.1037/h0074049>

- Lakoff, G. (2006, 14 Şubat). An introduction to framing and its uses in politics. <https://web.archive.org/web/201.011.16003643/http://www.cognitivepolicyworks.com:80/resource-center/frame-analysis-framing-tutorials/simple-framing/> adresinden 22 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.
- Lauka, A., McCoy, J. ve Firat, R. B. (2018). Mass partisan polarization: Measuring a relational concept. *American Behavioral Scientist*, 62(1), 107-126. <https://doi.org/10.1177/000.276.4218759581>
- Matejova, M. ve Merkle, E. (2022). Protest under uncertainty: Evidence from a survey experiment. *Environmental Communication*, 16(2), 163-178. <https://doi.org/10.1080/17524.032.2021.1974068>
- Matthes, J. (2012). Framing politics: An integrative approach. *American Behavioral Scientist*, 56(3), 247-259. <https://doi.org/10.1177/000.276.4211426324>
- McCoy, J. ve Somer, M. (2019). Toward a theory of pernicious polarization and how it harms democracies: Comparative evidence and possible remedies. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681, 234-271.
- Milliyetçi Hareket Partisi. (2023, 14 Şubat). *Devletin yapamadığı ne vardır da ahbapçılar va[e] babalacılar akbaba gibi kanat çırpılmaktadır?* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/lbMsUZS2crc>
- Mouffe, C. (2005). *On the political*. Routledge.
- Oliver-Smith, A. (1999). "What is a disaster?": Anthropological perspectives on a persistent question. A. Oliver-Smith ve S. M. Hoffman (Ed.), *The angry earth: Disaster in anthropological perspective* (s. 18-34) içinde. Routledge.
- Olson, R. S. (2000). Toward a politics of disaster: Losses, values, agendas, and blame. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 18(2), 265-287. <https://doi.org/10.1177/028.072.700001800201>
- Operario, D. ve Fiske, S. T. (2004). Stereotypes: content, structures, processes, and context. M. B. Brewer ve M. Hawstone (Ed.), *Social cognition* (s. 120-141) içinde. Blackwell Publishing.
- Özbudun, E. (1994). State elites and democratic political culture in Turkey. L. Diamond (Ed.), *Political culture and democracy in developing countries* (s. 189-210) içinde. Lynne Rienner.
- Perry, R. W. (2007). What is a disaster?. H. Rodríguez, E. L. Quarantelli ve R. R. Dynes (Ed.), *Handbook of disaster research* (s. 1-15) içinde. Springer.
- Philp, M. (2010). What is to be done? Political theory and political realism. *European Journal of Political Theory*, 9(4), 466-484. <https://doi.org/10.1177/147.488.5110374010>
- Poljak, Z. ve Walter, A. S. (Baskıda). Parties' parliamentary attack behaviour throughout the electoral cycle. *Party Politics*. <https://doi.org/10.1177/135.406.88231188476>
- Quarantelli, E. L. (2005). A social science research agenda for the disasters of the 21st century: Theoretical, methodological and empirical issues and their professional implementation. R. W. Perry ve E. L. Quarantelli (Ed.), *What is a disaster? New answers to old questions* (s. 325-396) içinde. Xlibris Corporation.
- Reid, M. (2013). Disasters and social inequalities. *Sociology Compass*, 7(11), 984-997. <https://doi.org/10.1111/soc4.12080>
- Rudolph, L. ve Kuhn, P. M. (2018). Natural disasters and political participation: Evidence from the 2002 and 2013 floods in Germany. *German Politics*, 27(1), 1-24. <https://doi.org/10.1080/09644.008.2017.1287900>
- Sarigil, Z. (2018). Ethnic and religious prejudices in the Turkish social landscape. *European Sociological Review*, 34(6), 711-727. <https://doi.org/10.1093/esr/jcy036>
- Schumpeter, J. (2010). *Kapitalizm, sosyalizm, demokrasi*. (H. İlhan, Çev.) (3. basım). Alter Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 1942).
- Sökefeld, M. (2011). Exploring the link between natural disasters and politics: Case studies of Pakistan and Peru. *Scrutiny – Journal of International and Pakistan Studies*, 5-6, 1-32.

- Sözcü. (2023). Ahabap'ı millet denetliyor, AFAD'ı kim denetleyecek?. <https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/ahbapi-millet-denetliyor-afadi-kim-denetleyecek-7592014/> adresinden 18 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- T24. (2023). Kılıçdaroğlu: AHBAP'a iftira atacağınıza yardım dağıtım koordinasyonunu sağlayın, millete koşana çelme takmayın. <https://t24.com.tr/haber/kilicdaroglu-ahbap-a-iftira-atacaginiza-yardim-dagitim-koordinasyonunu-saglayin-millete-kosana-celme-takmayin,1091240> adresinden 18 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2018a). Vergi ve diğer bazı alacakların yeniden yapılandırılması ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun (Kanun no. 7143). <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7143.html>
- TBMM. (2018b). Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi. D: 26, C: 73, 10 Mayıs 2018.
- TBMM. (2018c). Vergi ve diğer bazı alacakların yeniden yapılandırılması ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun tasarısı (1/944) ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (Sıra no. 557). <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss557.pdf>
- The Center for Research on the Epidemiology of Disasters. (2023). Emergency events database (20.06.2023) [Veri tabanı]. <https://public.emdat.be/data> adresinden 20 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.
- Turan, İ. (2011). Türk siyasi partilerinde lider oligarşisi: Evrimi, kurumsallaşması ve sonuçları. *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 45, 1-21.
- Tutan, M. N. (2023). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "hasım imgesi" (1920-1980): Tarihsel önyargılar, kategorizasyonlar ve stereotipler. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. (Yayın no. 3685). <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf>
- Umunç, C. (2022). Doğal afetlerde siyasi liderlerin kriz iletişimi ve sosyal medya söylemi: Recep Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu'nun Twitter paylaşımları. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 9, 24-51.
- YSK. (2018). Cumhurbaşkanı ve 27. dönem milletvekili genel seçimi (24/06/2018) sonuçları. <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu> adresinden 13 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.
- YSK. (2023). Cumhurbaşkanı ve 28. dönem milletvekili genel seçimi (14/05/2023) sonuçları. <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu> adresinden 13 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.
- Zelin, W. A. ve Smith, D. A. (2022). Weather to vote: How natural disasters shape turnout decisions. *Political Research Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/106.591.29221093386>
- Zorn, M. (2018). Natural disasters and less developed countries. S. Pelc ve M. Koderman (Ed.), *Nature, tourism and ethnicity as drivers of (de)marginalization: Insights to marginality from perspective of sustainability and development* (s. 59-78) içinde. Springer.

THE POLITICAL DISCOURSE OF DISASTERS: THE RECIPROCAL FRAMING AND PERCEPTIONS OF GOVERNMENT AND OPPOSITION IN TÜRKİYE, 1999-2023

Melih Nadi TUTAN*

Türkiye frequently experiences catastrophic and fatal disasters. One might assume these events are solely caused by the country's geography; however, disasters are fundamentally social events (Perry, 2007, pp. 10-11; Quarantelli, 2005, p. 345). While natural phenomena may trigger disasters, it is social factors that ultimately transform them into catastrophic events (Sökefeld, 2011, p. 2). As disasters are inherently social, politics becomes deeply intertwined with these situations. Using Guggenheim's (2019, p. 6) terminology, disasters can be seen as a politics, and *vice versa*. Disasters can initiate political change or consolidate existing power structures, while political decisions can influence a society's ability to mitigate disaster risks, prevent them altogether, or exacerbate vulnerability (Olson, 2000, p. 270). Therefore, the frequent and severe disasters in Türkiye are closely linked to the political landscape, which significantly impacts the daily lives of Turkish citizens.

This study investigates the characteristics of Turkish politics that may exacerbate the negative consequences of disasters and explores how political contestations unfold in such situations. Several historical, institutional, and cultural factors within Turkish politics can be identified that contribute to the intensification of disaster impacts. Firstly, Turkish politics are characterised by a strong focus on party politics (Frey, 1965, p. 301). This leads to a limited political agenda, often dominated by issues of "high politics" (Heper, 2002, pp. 140-141). Consequently, disaster situations become potential means of political competition, with actors seeking to gain or lose legitimacy. Secondly, Turkish democracy has a historical legacy of being shaped by patrimonialism and a strong state conception (Heper, 1991, p. 49; Özbudun, 1994, pp. 189-190). Within this political and societal relationship, citizens tend to expect solutions from state officials or politicians, rather than organising themselves. Additionally, state and political elites often disapprove of non-state actors' involvement in disaster relief efforts. This elitist mentality, coupled with the strong state concept, paves the way for intense political struggles, as the state is seen as a resource to be captured by political actors. Thirdly, the electoral system, based on multi-winner districts and party-list proportional representation, fosters dependence of Turkish Members of Parliament (MPs) on their party leaders (Cop, 2011, p. 8; Carey, 2007; Dios, 1999, p.

---

* PhD, Research Assistant, Nigde Omer Halisdemir University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and International Relations, E-mail: melihnaditutan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2801-3650

145). Furthermore, Turkish political parties tend to be leader-centric “oligarchies” (Turan, 2011) with an authoritarian atmosphere (Ayan, 2010). This discourages politicians from directly taking responsibility of disaster policies, leading to a “free-rider” mentality. Finally, the degree of political and social polarisation in Türkiye has increased in recent years (Aydın-Düzgüt & Balta, 2019; Çelik et al., 2017, p. 332; Erişen & Erdoğan, 2019; Lauka et al., 2018, pp. 116-117; Sarıgil, 2018). In such a polarised environment, disaster relief efforts may be associated with specific organisations, and actors may be accused of acting based on ideological biases.

The second part of the research question focuses on how the language used in Turkish politics may hinder the achievement of better outcomes or earlier responses to disasters. To analyse this, I have gathered data from the Cumhuriyet newspaper archives. This data includes the ten most fatal disasters in Türkiye between 1999 and 2023 as recorded in the Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (EM-DAT) database maintained by CRED (2023). I have employed an exploratory and interpretive content analysis approach (Drisko & Maschi, 2016, pp. 65-66) to identify the political frames used during these disasters (Goffman, 1986, p. 10; Lakoff, 2006; Matthes, 2012, p. 248). Due to the lack of an established theoretical framework for analysing political rhetoric in the context of Turkish disasters, I have adopted an inductive coding approach for the statements made by political actors.

The analysis reveals key themes related to verbal political contestation during disasters in Türkiye. The opposition consistently portrays the government as incompetent and oppressive. This is evident in their use of terms such as “late intervention,” “collapse of public administration,” and “lack of disaster preparedness.” The opposition’s perception of an oppressive government is further reinforced by their critique of specific behaviours, including “torturing victims,” “monopolising disaster communication,” and “implementing bureaucratic hurdles.” Conversely, the government views the opposition as irresponsible and *Machiavellian*. This perception stems from the belief that the opposition prioritises political gain over genuine concern, exploiting disasters to criticise government policies. “Immorality of politicising disasters” is a common theme that government actors claim. They further accuse the opposition of “lying” and “scapegoating.” Additionally, the government may attempt to deflect responsibility by exaggerating the severity of disasters, highlighting their own successes, or attributing blame to external forces such as divine intervention, accident, or fate.

In conclusion, disasters are a subject of research not only in other social sciences and even physics, but also in political science. Turkish politics exhibit continuities in how they respond to disasters. These continuities include attributing disasters to divine intervention, acting with suspicion towards non-state organisations and actors, a sharp division between government and opposition, citizen expectations of state aid, and a lack of communication between the state and political actors. These patterns suggest that disasters in Türkiye trigger a predictable pattern of political behaviour: intense political struggles between the government and the opposition. In other words, disasters exacerbate existing political tensions in Turkish politics. These phenomena can increase citizens’ vulnerability to disasters. Future research could utilise quantitative analyses to make theoretical contributions to the field. Additionally, investigating historical changes and continuities in political actors’ behaviour in the context of disasters could be fruitful.